

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СКРИГОНЮК МИКОЛА ІВАНОВИЧ

УДК 347.963

**ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ
ЗАКОНІВ УКРАЇНИ ПРИ УМОВНО-ДОСТРОКОВОМУ
ЗВІЛЬНЕННІ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ**

Спеціальність 12.00.10 - судуострій, прокуратура та адвокатура

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

К И Ї В - 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі правосуддя юридичного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник - доктор юридичних наук, професор
Михайленко Олександр Романович, Заслужений юрист
України, професор Інституту адвокатури при
Київському університеті імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Долежан Валентин Володимирович, завідувач кафедри
публічного права Волинського державного
університету імені Лесі Українки;

кандидат юридичних наук, доцент
Фаренюк Сергій Якович, начальник кафедри
кримінально-виконавчого права Київського
інституту внутрішніх справ.

Провідна установа - Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого Міністерства освіти України,
місто Харків.

Захист відбудеться “17” червня 1999 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 у Київському університеті імені Тараса Шевченка.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка (Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий 11 травня 1999 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради,
кандидат юридичних наук, доцент

ШИБІКО В.П.

Актуальність теми. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються у суверенній Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Усіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, що визначені законом і встановлені вироком суду, користується засуджений (ст.63 Конституції України). Ця конституційна норма стосується і тих засуджених, які за рішенням судів у встановленому законом порядку відбувають покарання в установах виконання покарань (УВП).

Обмеження прав засуджених, які відбувають покарання в УВП, чітко регламентовані законом і в конкретних випадках встановлені вироком суду.

Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах покладений на прокуратуру України і є однією з конституційних функцій (п.4 ст. 121 Конституції України). Важливість цієї функції обумовлюється тим, що в УВП перебуває 189600 засуджених, серед них 12000 жінок, 4100 неповнолітніх, 7800 інвалідів і людей похилого віку. Цей контингент засуджених вимагає від прокурорів диференційованого підходу при здійсненні функцій нагляду. Відбуваючи призначені судами строки покарання за вчинені злочини, засуджені можуть доводити своє виправлення в більш ранній період, ніж це визначив суд, постановляючи вирок. Тому законодавець передбачає такий міжгалузевий інститут права, як умовно-дострокове звільнення (УДЗ) засуджених від покарання, котрий є проявом принципів гуманності та індивідуального підходу до організації відбування покарання конкретним засудженим за конкретний злочин. Щороку в середньому 18 відсотків від загальної кількості звільнених з УВП становлять звільнені умовно-достроково.

Чинне законодавство не передбачає конкретних критеріїв, якими мають керуватися адміністрації УВП, суди, прокурори при вирішенні питання про УДЗ від призначеного покарання. Проблема ця досить складна і глибоко сягає в сфери індивідуальної та соціальної психології, педагогіки, соціології, кримінології, вищої нервової системи людини і обумовлює необхідність комплексного дослідження інституту виконання судових рішень у кримінальних справах. Тому цілком логічно постає не менш важлива проблема про прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах. Проблема ця мало вивчена і залишається актуальною як в науковому, так і практичному аспектах. Потребують з'ясування, наприклад, причини вчинення звільненими від покарання під час невідбутої його частини нових злочинів. Згідно із статистикою, нові злочини під час невідбутої частини покарання вчинив відповідно у 1995 р. кожний 5, у 1996 р. - 6, 1997 р. - 4, 1998 р. - 6. Це свідчить про серйозні недоліки в роботі адміністрацій УВП, судів, прокурорів, котрі приймають рішення про УДЗ засуджених від покарання. УДЗ засуджених від кримінального покарання має також і міжнародне значення, бо Україною підписані численні міжнародно-правові угоди і конвенції, що захищають права людини. Це, зокрема, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими 1955 р., Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі 1988р. Таким чином, наша держава взяла зобов'язання: дотримуватись загальноновизнаних принципів поводження з засудженими; привести національне законодавство у відповідність з міжнародними стандартами. З метою виконання взятих зобов'язань до чинного виправно-трудового законодавства України внесені зміни та доповнення. Цей процес має продовжуватись.

Актуальною обрана наукова проблема є й тому, що обумовлює необхідність розроблення важливих для практики методик визначення більш раннього виправлення засуджених, здійснення прокурорського нагляду за дотриманням законодавства про УДЗ та визначення їх конкретних теоретичних засад.

Підставою для розробки теми дисертаційного дослідження стали не тільки суто науково-теоретичні інтереси, а й безпосередньо вимоги практики, обумовлені необхідністю підвищення ефективності прокурорських перевірок дотримання законодавства про УДЗ засуджених від покарання адміністраціями УВП, судами і місцевими органами виконавчої влади та забезпечення законності виконання судових рішень у кримінальних справах загалом.

Необхідність дисертаційного дослідження обумовлена також економічними чинниками. Так, щорічно з УВП в середньому звільняється умовно-достроково від 12 до 17 тисяч осіб, і якщо взяти до уваги, що утримання одного засудженого обходиться державі у 120 грн. на місяць, то тільки за один місяць загалом по кожному року становить у 1994 р. - 1679400 грн., у 1995 р. - 1445280 грн., у 1996 р. - 2011800 грн., у 1997 р. - 2023800 грн.

Проблеми ефективності кримінального покарання, забезпечення законності його відбування, УДЗ засуджених та здійснення прокурорського нагляду, психологія цих проблем давно привертають увагу фахівців різних наукових інтересів. Певний внесок у розробку зазначених питань, наприклад, внесли: Беляєв М.А., Бровін Г.І., Бушуєв І.А., Варфоломєєва Т.В., Гончаренко В.Г., Грошевий Ю.М., Давиденко Л.М., Єлеонський В.А., Зельдов С.І., Ісаєв М.М., Карпець І.І., Колос М.І., Костенко О.М., Костицький М.В., Марочкін І.Є., Мартинчик Є.Г., Мелентьєв М.П., Михайленко О.Р., Михлін О.С., Познишев С.В., Ременсон А.Л., Савицький В.М., Сафонов О.П., Скибицький В.В., Спиридонов Б.М., Строгович М.С., Стручков М.О., Ткачевський Ю.М., Трубніков В.М., Утевський Б.С., Фаренюк С.Я., Фойницький Н.Я., Чеканов В.Я., Шмаров І.В., Яценко С.С. та інші.

Незважаючи на постійну увагу до інституту УДЗ від кримінального покарання і практики його застосування, залишається немало проблем, що вимагають подальшого дослідження і особливо в умовах розбудови суверенної правової держави - України, з метою підвищення ефективності правового регулювання цих правовідносин та гарантування законності при застосуванні інституту УДЗ від кримінального покарання.

З передачею УВП від МВС до створеного Державного департаменту України з питань виконання покарань, про що Президентом України вже видано відповідний Указ, необхідно переглянути суть і зміст такого правового інституту, як УДЗ від відбування кримінального покарання.

Перебудова нашої виправної системи має розпочинатися з вирішення проблеми стимулювання правомірної поведінки осіб, що відбувають покарання в УВП, формування у них позитивної відповідальності. Завдання полягає в тому, щоб процес виконання покарань адміністраціями УВП ґрунтувався на різнобічних стимулах поведінки засуджених, один з яких ініціюється інститутом УДЗ, а здійснення прокурорського нагляду за додержанням відповідного законодавства було високоефективним. Але критерії цього не лежать на поверхні, а занурені в індивідуальну психологію засудженого, бо підставою для УДЗ є доведеність факту виправлення особи.

Комплексно проблемні питання прокурорського нагляду за додержанням законодавства про УДЗ від кримінального покарання до цього часу на дисертаційному рівні не вивчалися. Викладене визначає актуальність теми дисертаційного дослідження та її значення для теорії і практики.

Для реформування законодавства України, про УДЗ засуджених від покарання та підвищення ефективності прокурорського нагляду за його додержанням потрібен певний час, період. Історично склалось так, що в Україні нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах є одним із специфічних завдань органів прокуратури і це наклало свій відбиток на науковий аспект проблеми, яка вважалась напівзакритою. У зв'язку з цим питання здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів про виконання судових рішень у кримінальних справах, УДЗ

засуджених від покарання досліджувались не досить активно і, як правило, матеріали цих досліджень були під грифом “Для службового користування” чи “Таємно”.

Актуальність та доцільність дисертаційного дослідження для науки і практики полягає і в тому, що інститут УДЗ потребує свого правового вдосконалення.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом роботи кафедри правосуддя Київського університету імені Тараса Шевченка: “Проблеми вдосконалення законодавства України про судоустрій та судочинство”.

Мета і завдання дослідження полягає в тому, щоб здійснити теоретичні узагальнення стосовно забезпечення законності, в основному шляхом прокурорського нагляду за додержанням законів при прийнятті рішень про УДЗ від кримінального покарання та їх виконанням. Для досягнення цієї мети дисертант, зокрема, поставив такі конкретні завдання: у динаміці комплексно показати сутність становлення і розвитку інституту УДЗ від кримінального покарання та прокурорського нагляду за його здійсненням, звернувши увагу на певні правовідносини, на ступені процесуального регулювання діяльності органів і посадових осіб, причетних до УДЗ засуджених від покарання. Ставилось також завдання не тільки на правовому та фактичному рівнях з’ясувати підстави для прийняття рішення про УДЗ від подальшого відбування покарання засуджених осіб, а й на більш складному, маловивченому - психологічному. Завдання дисертації - внести науково-обгрунтовані пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства, яке має відношення до теми дослідження, та розробити методики прокурорської перевірки додержання законодавства про УДЗ засуджених від кримінального покарання.

Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістична методологія в сукупності та взаємозв’язку з такими методами, як історичний, конкретно-соціологічний, порівняльно-правовий, системно-структурний, науково-логічний, статистичного аналізу тощо. Використано фундаментальні наукові праці в галузі права, філософії та інші, що мають відношення до теми дисертації, а також проаналізовано відповідне законодавство, відомчі матеріали, вивчено і узагальнено необхідні матеріали практики. За спеціально розробленими анкетами опитано 300 громадян, які не притягалися до кримінальної відповідальності (за їхніми свідченнями); 300 засуджених, що відбувають покарання в УВП, 100 осіб УДЗ від покарання (відбували покарання в УВП), 100 осіб начальницького складу УВП, 100 суддів. Дисертантом використано і власний тринадцятирічний досвід роботи в органах прокуратури. Застосована методика дослідження, теоретична і практична база дали змогу по-новому підійти до розуміння важливих положень і практики прокурорського нагляду за додержанням законів при УДЗ від кримінальних покарань.

Результати, одержані в процесі дослідження, вигідно відрізняються від відомих раніше. Вперше вони одержані завдяки комплексному вивченню проблеми на монографічному рівні. Це, зокрема, стосується результатів процесу становлення і розвитку інституту УДЗ, його правового регулювання, теоретичних проблем сутності й значення наглядової діяльності прокуратури та проблем підвищення її ефективності.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є першим комплексним монографічним дослідженням, виконаним з урахуванням вимог нової Конституції України, змін і доповнень до законодавства України, що стосуються прокурорського нагляду за додержанням законодавства про УДЗ від кримінального покарання та з урахуванням практики, яка склалась в сучасних умовах. По-новому переосмислені доробки інших авторів, особливо це стосується з’ясування суті та доведеності підстав для УДЗ від кримінального покарання. На підставі проведеного дослідження автором зроблені власні теоретичні висновки і узагальнення, які стосуються науки виправно-трудового права та прокурорського нагляду, спрямовані на підвищення ефективності, законності та демократизму УДЗ від кримінального покарання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає також у нових пропозиціях щодо вдосконалення як самого законодавства України, яке регулює УДЗ засуджених від покарання, так і практики його застосування, здійснення прокурорського нагляду за його додержанням за новою науково обгрунтованою методикою. Результати дослідження дають підстави дисертанту винести на публічний захист такі найбільш значні положення і висновки:

1. Ми критично ставимося до побутуючої думки про те, що позбавлення волі як кримінальне покарання має за мету ізоляцію засудженого від суспільства. Такий підхід не сприяє процесу виправлення і перевиховання засуджених та створення умов для ефективної адаптації при звільненні з УВП, де має бути створений режим, що давав би можливість для правомірних максимальних зв'язків засудженого з людьми і колективами, які не входять до системи кримінально-виконавчих органів.

2. Умовно-дострокове звільнення засуджених від кримінального покарання є складним міжгалузевим правовим інститутом і належить до кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого та адміністративного законодавства.

3. Право на УДЗ від покарання у передбачених законом випадках належить засудженому, тому саме він має ініціювати перед судом реалізацію цього свого права. За чинним же законодавством питання про УДЗ, по суті, вирішує не суд, а орган, що відає виконанням покарання, за погодженням із спостережною комісією чи іншим органом, передбаченим законом, тому що від них залежить - скласти відповідне подання до суду чи ні. Таке правове регулювання і практика дисертантом ставиться під сумнів.

4. Законність з'ясування підстав для УДЗ не лежить на поверхні. Відповідь на питання, чи став засуджений на шлях виправлення, лежить у глибині його психіки і не завжди може мати зовнішній прояв у зразковій поведінці, така поведінка може бути фальшивою, нещирою.

5. При УДЗ незасуджений повинен доводити своє виправлення, як це зазначено в законі, а компетентні органи, які зобов'язані оцінити поведінку засудженого під час відбування покарання і ставлення його до праці, а остаточне рішення з цього приводу приймає суд.

6. Не повинна виключатись можливість розгляду справи про УДЗ не тільки суддею, але й судом колегіально, не зважаючи на тенденцію звуження принципу колегіальності розгляду справ у суді, бо ситуація в цих питаннях може бути складною і спірною.

7. Соціальну адаптацію засуджених, звільнених з УВП, в тому числі і УДЗ, недостатньо забезпечено як організаційно, так і матеріально-технічно, що є однією з причин рецидиву скоєння злочинів, і ця проблема потребує реального здійснення.

8. Відстоюється концепція, що прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах є самостійною формою (видом) державної діяльності серед гілок влади і забезпечує багатоканальність захисту прав громадян, у тому числі засуджених, та інтересів держави.

9. Нагляд прокурора за додержанням законів в УВП носить комплексний характер, бо до об'єкта прокурорського нагляду входять як управлінська, господарська діяльність, так і діяльність з проведення дізнання, оперативно-розшукова робота, а також і режим порядку відбування покарання та звільнення від нього.

10. Підтримується позиція, що зміст прокурорського нагляду окреслюється не тільки його об'єктом, а й предметом, суть якого обумовлюють відповідні закони, що і визначають правові критерії прокурорського нагляду. Зміст виховної роботи, педагогічної та іншої діяльності, що не врегульована законом, в принципі виходить за межі суто прокурорського нагляду.

11. Дисертант показує генезис, дає свою історичну періодизацію УДЗ засуджених від кримінального покарання, при цьому вводить до наукового обігу раніше невідомі

матеріали із державних архівів України.

12. Висвітлює своє бачення суті та змісту правовідносин при здійсненні УДЗ засуджених від кримінального покарання. При цьому показана система правового регулювання і можливої реальної діяльності з УДЗ, пов'язана з видами, формами об'єктів цих правовідносин.

13. Дисертантом висловлені пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства стосовно того, щоб:

а) надати право прокурорам районів, міст здійснювати нагляд за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності;

б) УДЗ від покарання застосовувалося до засудженого, який виправився, в більш ранній строк, ніж визначений судом як міра покарання;

в) потерпілі (його представники) мали право брати участь в УДЗ засудженого в період невідбутої частини покарання;

г) засуджений мав право, за наявності передбачених законом підстав, особисто звертатися із заявою про УДЗ від покарання;

д) не зняте і не погашене у встановленому законом порядку стягнення, застосоване за діяння, що формально містять ознаки порушення засудженим режиму, не було підставою для відмови в УДЗ від кримінального покарання;

е) основними вимогами режиму в УВП були: позбавлення волі засуджених у визначених законом межах і постійний нагляд за ними з тим, щоб виключалася можливість вчинення нових злочинів чи інших антигромадських вчинків; точне і неухильне виконання засудженим своїх обов'язків; умови тримання залежно від характеру та ступеня суспільної небезпечності вчиненого злочину, особи і поведінки засудженого;

ж) в УВП з числа персоналу створювалися комісії з розгляду питань про УДЗ засуджених від кримінального покарання;

з) засуджений мав право оскаржувати до суду рішення комісії УВП про відмову в застосуванні до нього УДЗ від покарання;

и) був прийнятий Закон України "Про центри соціальної адаптації";

і) Державний департамент України з питань виконання покарань вивчав, аналізував і узагальнював роботу органів дізнання в УВП.

Практичне значення одержаних результатів. Підготовлені дисертантом науково-методичні рекомендації стосовно організації і порядку діяльності прокуратури щодо забезпечення законності при застосуванні УДЗ від кримінального покарання практично були використані відділом нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах Генеральної прокуратури України.

На основі дисертаційного дослідження автором видані такі науково-методичні посібники: "Виникнення і розвиток умовно-дострокового звільнення в Україні і питання соціальної адаптації звільнених" та "Умовно-дострокове звільнення від покарання: поняття, ознаки, характеристика", які використовуються в навчальному процесі Київського інституту внутрішніх справ.

З використанням методик автора Генеральною прокуратурою України в першому півріччі 1998 року була перевірена організація роботи органів прокуратури Одеської області щодо нагляду за законністю застосування до засуджених УДЗ від кримінального покарання, вивчена практика, що склалась в СІЗО - 2 та УВП N 14, 51, 74, 111 при виконанні зазначеного законодавства у 1996-1997 рр. і в першому кварталі 1998 року. За результатами перевірки були надіслані відповідні інформаційні листи прокуратурі Одеської області та голові обласного суду з метою усунення недоліків при прийнятті рішень про УДЗ.

Розроблена автором методика перевірки додержання законодавства про УДЗ від кримінального покарання може знайти ширше використання органами прокуратури.

Наукові розробки можуть використовуватися у навчальному процесі при підготовці юристів, а також у подальших наукових дослідженнях.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень, що внесені до дисертації, були оприлюднені 26 грудня 1995 року на республіканській науково-практичній конференції на тему: “Проблеми розвитку прокуратури України в умовах становлення демократичної правової держави” та республіканській науково-практичній конференції в листопаді 1997 року на тему: “Державно-правова реформа в Україні”.

Основні положення роботи доповідались також на засіданнях кафедри правосуддя Київського університету ім.Тараса Шевченка. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані автором у трьох посібниках загальним обсягом 12 друк. аркушів, а також у трьох статтях, опублікованих у двох наукових збірниках та в журналі “Право України”.

Структура дисертації. Структура роботи обумовлена поставленими завданнями, логікою викладення отриманих результатів і складається із вступу, 4-х розділів і 11 підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатку. Загальний обсяг дисертації 175 стор.

ЗМІСТ РОБОТИ

У *Вступі* обґрунтовується актуальність теми, визначається об'єкт, предмет, мета і завдання дисертаційного дослідження, методологічна і теоретична основа; показана наукова новизна, практичне значення і апробація результатів роботи, викладені положення, що виносяться на захист. Розроблена дисертантом тема включає комплекс концептуальних знань про загальні закономірності й конкретні методи здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів України при УДЗ засуджених від кримінального покарання.

Перший розділ “Сутність і значення нагляду прокуратури за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах” складається з чотирьох підрозділів.

У першому підрозділі **“Поняття прокурорського нагляду, його роль і місце в системі видів державної діяльності”** дисертант з нових концептуальних позицій, визначених Конституцією України, досліджує поняття прокурорського нагляду, його роль і місце в системі видів державної діяльності. Показана складність і багатосуттєвість механізму здійснення державно-владних повноважень в Україні в нинішніх умовах. Важливою ознакою визначення системи форм державної діяльності є їхнє самостійне конституційне закріплення. Виходячи з цих позицій, виділено, наприклад, такі форми державної діяльності: законодавча, управлінська (виконавчо-розпорядча), здійснення правосуддя, президентська діяльність, прокурорський нагляд. Останній має свою специфіку, обумовлену нормами Конституції України, які, зокрема, визначають функції прокуратури, і зазначеними в Законі “Про прокуратуру” принципами її діяльності.

У другому підрозділі **“Значення прокурорського нагляду і судового контролю у захисті прав засуджених”** досліджуються судові рішення, які поставлені законодавцем в центр прокурорського нагляду. Важливу роль при визначенні суті характеристики судового рішення відіграє вирок - правовий акт виняткового значення, який посідає особливе місце серед інших судових рішень. І це тому, що засудженим є особа, яка на підставі постановленого судом обвинувального вироку визнана винною у вчиненні злочину (злочинів) і їй призначене покарання, передбачене кримінальним законом.

Погоджуючись з висновками Ю.М.Грошевого щодо зовнішніх і внутрішніх властивостей вироку, дисертант доводить, що до внутрішніх властивостей слід віднести такі елементи процесуальної характеристики, як мотивованість, логічність, правова культура, юридична термінологія. Для практики прокурорського нагляду важливими є елементи, що визначають характеристику судового рішення у кримінальних справах, особливу роль при цьому відіграє законність. За проведеним конкретно-соціологічним дослідженням - анкетуванням суддів м.Києва і області стосовно визначення значення властивостей вироку 65 відсотків опитаних віддають перевагу внутрішнім, а 35 відсотків - зовнішнім властивостям. Серед внутрішніх властивостей вироку, за одержаними даними, законність займає 50 відсотків.

Як акти правосуддя, судові рішення є гарантією захисту прав громадян та інтересів держави. Виконання судових рішень забезпечується можливістю застосування примусу з боку спеціальних органів у завершальній стадії кримінального процесу. Законом не врегульовані стадії (етапи) виконання вироку, однак науковці виділяють в цьому процесі наступні:

- 1) звернення вироку до виконання у встановленому законом порядку;
- 2) забезпечення судом контролю за його виконанням;
- 3) здійснення процесу виправно-трудоного впливу, тобто реалізація вироку;
- 4) вирішення кримінально-процесуальних питань, що виникають при виконанні покарання.

До жодної із стадій виконання вироку прокурорський нагляд не увійшов. Але його значення в забезпеченні законності, захисту прав громадян та інтересів держави при виконанні вироків та інших судових рішень у кримінальних справах надзвичайно велике.

Для кращого розуміння ролі виконання судових рішень у кримінальних справах ми класифікували їх за певними критеріями. Є різні погляди щодо критеріїв класифікації судових рішень у кримінальних справах. Один з таких критеріїв - можливість застосування до засуджених осіб УДЗ. Класифікація судових рішень у кримінальних справах за цим критерієм застосовується в процесуальній і допроцесуальній діяльності суддів, інспекторів спеціальних відділів УВП, прокурорів, незважаючи на те, що немає статистично-звітної форми, встановленої державою. Ця класифікація є важливою необхідністю для визначення та впорядкування розгляду повторних звернень про УДЗ, тобто має особливе значення для контрольного процесу, який є складним, комплексним і поліструктурним явищем. Уточнюється, що в Україні на забезпечення законності має бути спрямована діяльність усіх державних органів, а не тільки міліції, органів юстиції, тощо. Важливе значення в системі державних органів, що забезпечують додержання законності, має діяльність судів. Обґрунтовується висновок, що контрольні функції суду виходять за межі судового процесу, а застосування (чи незастосування) суддею районного (міського) суду за місцем відбування покарання засудженого УДЗ від покарання є одним з видів судового контролю за виконанням судових рішень у кримінальних справах. Судовий контроль співфункціонує з прокурорським наглядом за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах. Його функція не закінчується на стадії звернення вироку до виконання, вона діє факультативно і на інших стадіях, однак епізодично проявляється там, де є в цьому передбачена законом потреба, тоді як прокурорський нагляд здійснюється на постійній основі. Прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах має свої особливості:

по-перше, він має запобігти чи припинити порушення закону відносно осіб, які обмежені в можливості скористатися загальними засобами захисту своїх прав і законних інтересів;

по-друге, перевірка додержання законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, на відміну від судового контролю, здійснюється систематично, незалежно від надходження скарг, інших сигналів про порушення законів;

по-третє, прокурорський нагляд за виконанням судових рішень у кримінальних справах має свою багатооб'єктність і законодавчу різногалузевість, що ускладнює забезпечення законності в УВП.

У третьому підрозділі “Нагляд прокуратури за додержанням законів при виконанні вироків в установах виконання покарань” розкриваються завдання, сутність предмета і об’єкта нагляду. Завдання цієї функції прокуратури полягає в тому, щоб здійснювати нагляд за додержанням тих законів, котрі врегульовують виконання судових рішень у кримінальних справах, які набрали законної сили, і це стосується завершальної стадії кримінального процесу. Суть предмета прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні вироків в УВП, його правову основу становлять: кримінальне, кримінально-процесуальне, виправно-трудове, цивільне та цивільно-процесуальне законодавство, а також законодавство про працю, Закони “Про звернення громадян”, “Про оперативно-розшукову діяльність” та інші закони України. Усі правовідносини, котрі так чи інакше пов’язані з виконанням судових рішень у кримінальних справах в УВП, перебувають в колі зору прокурорського нагляду. Об’єкт прокурорського нагляду при виконанні судових рішень у кримінальних справах надто складний, тому й зміст прокурорської діяльності - це, по суті, усі напрямки роботи прокуратури в мініатюрі, де задіяні усі її функції. Процес виконання судових рішень поєднує і виконання режиму, і виробничий процес, а також дізнання,

оперативно-розшукову діяльність, дисциплінарну практику. Причому, всі елементи діяльності УВП організаційно взаємопов'язані і обумовлюють один одного. Важливе значення в діяльності УВП має виробничий процес, сукупність взаємопов'язаних стадій, спрямованих на перетворення сировини, основних матеріалів або напівфабрикатів в готову продукцію. Однак на тлі загальнодержавної кризи скоротились замовлення на продукцію, котра випускається на підприємствах УВП, скорочується час роботи, засуджені залучаються до виробництва за графіком. Чим ефективніша організація управління підприємствами УВП, тим краще ставлення засуджених до праці, а відтак збільшуються їхні шанси на УДЗ від покарання. Суспільно корисну працю в УВП необхідно позбавити каральних властивостей. Для цього було б доцільним у зв'язку з вступом України до Ради Європи узгодити і законодавство (ст.7 ВТК України) з Мінімальними стандартними правилами поводження з ув'язненими.

Висунуто і обгрунтовано ідею необхідності прийняття норми права, спрямованої на те, щоб не зняте і не погашене у встановленому законом порядку стягнення, застосоване за діяння, що формально містять ознаки порушення засудженим режиму, не було підставою для відмови в застосуванні УДЗ від кримінального покарання, а також норми права, яка б надавала судам право остаточно вирішувати питання застосування чи незастосування УДЗ.

Повнота і ефективність здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при УДЗ засуджених від кримінального покарання залежить від багатьох чинників, в т.ч. від стану додержання норм кримінального, кримінально-процесуального, виправно-трудоного законодавства та указів і розпоряджень Президента України, а також постанов, розпоряджень Кабінету Міністрів України, нормативних актів центральних органів державної влади, які поряд з іншими питаннями врегульовують технологічну дисципліну, модернізацію виробництва, правил охорони праці, промислової санітарії.

У четвертому підрозділі **“Співвідношення прокурорського нагляду та діяльності центрів соціальної адаптації при виконанні судових рішень у кримінальних справах”** наводяться дані за 1994-1997 рр. про кількість УДЗ осіб і осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, які у строк невідбутого покарання вчинили нові злочини, приділяється увага причинам, які ведуть до рецидиву.

Створення і діяльність в Україні Центрів соціальної адаптації для осіб, що звільнились з УВП (в подальшому Центр), у т.ч. умовно-достроково, є однією з форм приведення виправної системи держави у відповідність з міжнародними стандартами. Досліджено відмінності за функціями, змістом, формами, організацією і діяльністю прокуратури і Центрів як елементів єдиного механізму забезпечення законності в державі, показано співвідношення цих інститутів держави в контексті спільних завдань, принципів і цілей.

Другий розділ **“Становлення і правова природа умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі **“Історія становлення і розвитку інституту умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** досліджується суспільно-політичне становище в Російській імперії, до складу якої входила Україна, напередодні прийняття 22 червня 1909 року “Закону про умовно-дострокове звільнення”, зародження і розвиток в Україні інституту УДЗ, розмежовуються три основні періоди його існування. Паралельно із започаткуванням і розвитком інституту УДЗ, у формі благодійних товариств зароджувались і вдосконалювались Центри. Їхня діяльність виражалась у тому, що особи, прийняті під опіку, забезпечувались одягом, їжею, медичними препаратами, робочими інструментами, матеріалами тощо. На прикладі відбування засудженими покарання в тюрмі Вовчанського повіту Харківської губернії з 2 лютого 1919 року по 17 червня 1919 року досліджено процес звільнення осіб, що вчинили злочини, в другому періоді існування інституту УДЗ. Наводяться дані щодо кількості

звільнених, чим обґрунтовується необхідність діяльності Центрів. Особливо активно діяли такі Центри, поряд з іншими містами і містечками України, в м.Харкові. Діяльність Центрів у дореволюційній Україні залишила значний слід у суспільній свідомості. Не випадково саме в Харкові 1990 року при управлінні внутрішніх справ Харківського міського виконавчого комітету був організований Центр. Узагальнення діяльності цього Центру за 1993-1996 рр. показало, що ним було надано допомогу особам, звільненим з УВП, які зверталися до нього з питань праце- і побутового влаштування. Зокрема, до загальної кількості осіб, що звертались, одержали направлення на роботу на промислових та сільськогосподарських підприємствах, будівельних організаціях і установах відповідно у відсотках 46.7; 10; 40; 3.3. У період 1990-1996 рр. із загального числа осіб, що звільнились з УВП і звернулися за допомогою у трудовому і побутовому плані до Центру, умовно-достроково звільнені від покарання становили 1.5 відсотка.

У другому підрозділі **“Сутність умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** автор досліджує поняття, юридичну природу, ознаки й іспитовий строк цього виду звільнення. У роботі зроблено нетрадиційний підхід при окресленні підстав (ознак) УДЗ засуджених від покарання. Звернуто увагу на зворотню психологічну сторону матеріальної ознаки виправлення засудженого. Доводиться, що зовнішня поведінка засудженого далеко не завжди відповідає його внутрішній психології. Виникає актуальне запитання: як віднайти методіку визначення дійсного поєднання цих двох сторін (зовнішньої поведінки і внутрішнього стану, індивідуально-психологічного світу засудженого) при встановленні ступеня його виправлення і які критерії впливають на цей процес? Один з таких критеріїв - наявність сім’ї у засудженого. Дисертант доводить на конкретному емпіричному матеріалі, що наявність у засудженого сім’ї є тим критерієм, який впливає на його виправлення в більш ранній період. На основі вивчення вимог про судимість була проведена перевірка через Управління оперативної інформації при МВС України на предмет можливого вчинення злочинів упродовж невідбутої частини покарання особами, до яких було застосовано УДЗ. Встановлено, що раніше судимі, які були УДЗ від покарання в період невідбутої його частини, на волі виявляються обачливішими в конфліктних ситуаціях, “життєво досвідченішими”. Нові злочини вони вчиняли, коли минав строк невідбутої частини покарання.

Відомо, що думка потерпілої сторони може впливати на вирок і на міру покарання. На наш погляд, думка потерпілого повинна враховуватись також і в “зворотньому напрямку”, тобто при умовно-достроковому звільненні від покарання доцільно заохочувати ініціативу потерпілого чи його представника здійснювати спостереження за умовно-достроково звільненим від покарання в період невідбутої його частини та інформацію про поведінку цієї особи.

Запропоновано внести зміни до ст.52 КК України, частину другу якої необхідно викласти у такій редакції: “Умовно-дострокове звільнення від покарання застосовується до засудженого, який виправився у більш ранній строк покарання, визначеного судом”.

У третьому підрозділі **“Зміст і природа правовідносин, що виникають при застосуванні умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** розроблено й обґрунтовано поняття правовідносин позитивного і негативного характеру, що виникають, діють і змінюються при УДЗ засуджених від кримінального покарання, показана їхня конкуренція і зворотність. Визначені основні процесуальні стадії, в межах яких може настати перехід “позитивних” правовідносин в “негативні” при УДЗ засуджених від кримінального покарання. Доведено, що межею закінчення першої із них є факт винесення судом постанови про УДЗ. Показані межі і другої стадії зазначених правовідносин, які починаються з часу постановлення вказаного рішення судом і припиняється закінченням невідбутої частини покарання. Звернуто увагу на делікти характерні для цих правовідносин у кожній стадії. Ця ідея має не тільки суто теоретичне, але й практичне значення. На її основі розроблена схема-таблиця розвитку переходу

одних правовідносин в інші. Це дає змогу встановити при конкретно-соціологічному дослідженні причини рецидивної злочинності серед осіб, які були УДЗ від кримінального покарання. Має пріоритет дослідження щодо співвідношення неформальних норм поведінки засуджених та виправно-трудова правовідносин у контексті УДЗ від кримінального покарання.

Третій розділ **“Правове регулювання умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання за чинним законодавством”** складається з двох підрозділів.

У першому підрозділі **“Процесуальний порядок застосування умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** досліджуються проблеми правового вдосконалення даного інституту з точки зору ефективності процесу соціальної адаптації звільнених, попередження рецидивної злочинності. Дійшли висновку, що у чинному законодавстві необхідно більш конкретно і детально викласти критерії ступеня виправлення засудженого, передбачити основні і факультативні передумови застосування УДЗ. До числа факультативних (додаткових) передумов належать дані про вибране місце проживання, наявність сім’ї, родичів, можливості побутового і трудового влаштування, обіцянка (або зобов’язання) вести правильний спосіб життя, згода (клопотання, порука) трудових колективів, громадських організацій або окремих громадян взяти під свій контроль поведінку звільненого. Пропонується надати суду право покладати на умовно-достроково звільненого певні обмеження, котрі можуть стосуватися характеру майбутньої роботи, способу життя, заборони зловживати спиртними напоями тощо; запровадити такі види УДЗ як без встановлення конкретних обмежень способу життя звільненого і його поведінки, так і з обмеженнями, встановленими щодо конкретних осіб, з наданням при цьому ширших повноважень суду і адміністрації УВП.

Запропоновані профілактичні заходи щодо певних обмежень УДЗ особам, за своєю правовою природою наближеним до адміністративного нагляду за звільненими з УВП.

У другому підрозділі **“Формування і виявлення підстав для умовно-дострокового звільнення від кримінального покарання”** аналізуються критерії УДЗ, визначені законодавцем, науковцями і висунуті практикою.

За своєю суттю відрізняються матеріальні ознаки виправлення засудженого від формальних ознак - фактичне відбуття засудженим передбаченої законом певної частини строку покарання, встановленого вироком суду. Щодо формальної ознаки (критерію звільнення), то в основі розмежування категорій осіб, що підлягають УДЗ залежно від відбуття строку покарання, лежить тяжкість скоєного злочину і пенітенціарний рецидив. Законом передбачено, що УДЗ може бути застосоване тільки за умови, якщо засуджений довів своє виправлення зразковою поведінкою і чесним ставленням до праці. Практикою визначені такі ступені (рівні) виправлення засудженого: став на шлях виправлення; твердо став на шлях виправлення; довів своє виправлення. При оцінці адміністрацією УВП, судом, прокурором ступеня виправлення засудженого насамперед беруться до уваги обов’язкові показники (ознаки), чесне ставлення до праці і зразкова поведінка; інші ознаки належать до факультативних, додаткових (домовленість про трудове і побутове влаштування, взаємини з сім’єю, рідними, наявність судимостей тощо). Обов’язкові показники виправлення охоплюють низку оцінок. Цей критерій складається із сукупності цілеспрямовано здійснених засудженим дій, котрі лише у більшості випадків, але далеко не завжди є усвідомлюваними. Характер цих дій залежить від багатьох чинників, в тому числі від типу нервової системи засудженого, структури і спрямування психіки, його індивідуальних рис. Виправлення засудженого пов’язане з основними станами у його психіці на момент скоєння злочину: свідомою антисоціальною позицією; тимчасовою втратою самоконтролю. У першому випадку виправлення передбачає корінну перемену антисоціальної позиції, а у другому - підвищення вольових якостей, рівня інтелектуального розвитку та виховання, вміння володіти собою тощо.

Проблему вдосконалення правового регулювання інституту УДЗ засуджених від кримінального покарання варто розглядати в комплексі, тобто у нерозривній єдності з проблемою їхньої соціальної адаптації, що реально сприятиме попередженню рецидивної злочинності.

Конкретно-соціологічне дослідження (досліджено 100 респондентів умовно-дostroково звільнених) засвідчило, що 17 відсотків на момент звільнення мали відповідно одну, дві і три судимості. З'ясувалось, що у віковій групі досліджених від 21 до 29 років є найбільша кількість осіб, які мали одну судимість вже до вчинення злочину, за який відбували покарання і були умовно-дostroково звільнені. Цей показник становить 47.06 відсотка. У цій же віковій групі кількість осіб, які мали дві судимості до вчинення злочину, за який відбували покарання і були звільнені, становить 11.75 відсотка. А особи, що мали три судимості - відповідно 11.75 відсотка. Із збільшенням параметрів (на 10 років кожний) межі двох наступних вікових груп (від 29 до 40 років, від 40 до 43 років) зменшувалась кількість судимостей, відповідно другої і третьої. Зроблено висновок, що адаптація раніше судимих протягом невідбутої частини покарання проходить більш успішно, ніж для осіб, раніше не судимих. І це тому, що особи, раніше судимі, виявляються обережнішими в конфліктних ситуаціях. Терпець у них уривається вже після того, як минає строк невідбутої частини покарання.

Четвертий розділ “Проблеми вдосконалення організації прокурорського нагляду за додержанням законів при умовно-дostroковому звільненні від кримінального покарання” складається з двох підрозділів.

У першому підрозділі **“Організація, методика і порядок діяльності прокуратури щодо забезпечення законності при застосуванні умовно-дostroкового звільнення від кримінального покарання”** процес прокурорської перевірки додержання законності при УДЗ засуджених автором поділено на основні стадії, кожна з яких утворює систему логічно-завершених, послідовних дій прокурора, об'єднаних спільними завданнями, єдиною процесуальною метою і формою. Вироблена методика прокурорської перевірки додержання законів при УДЗ від покарання, яка охоплює весь комплекс питань, що підлягають з'ясуванню, і вже позитивно зарекомендувала себе на практиці. Висловлено пропозицію щодо вдосконалення інституту УДЗ засуджених від кримінального покарання і практики його застосування.

У другому підрозділі **“Психологічні проблеми і критерії доведеності виправлення засуджених”** автор по-новому підійшов до вивчення складових “суб”єкт - процес - об’єкт” системи діяльності УВП, зокрема до їхнього психологічного змісту та особливостей. Питання про особу засудженого розглядається з позиції “третьої сили” в контексті гуманістичної психології, де основним принципом виступає індивідуальний підхід до кожного.

Діяльність УВП буде результативною при впровадженні розвинутої концепції психологічної дієвості впливу на особу засудженого, що передбачає, на відміну від “імперативної” та “маніпулятивної” психології, рівноцінне урахування суб’єкта і об’єкта психологічного впливу. Цей підхід потребує залучення до сфери діяльності УВП висококваліфікованих співробітників.

Сьогодні вимагає реформування діяльності системи УВП України в таких напрямках: впровадження в роботу УВП сучасних наробок психологічної теорії та методик дослідження; розробку на всіх етапах роботи з засудженими відповідних методик, послідовного психологічного дослідження засуджених; впровадження в діяльність УВП принципу практичної психологічної “результативності” - єдиного “працюючого” принципу визначення якості їхньої роботи. При визначенні доведеності виправлення засудженого до цього часу враховуються такі зовнішні чинники, як зразкова поведінка та чесне ставлення до праці. Практика свідчить про недостатність використання лише цих критеріїв. У середньому кожний 5-й умовно-дostroково звільнений від

покарання в період невідбутого строку покарання вчинює новий злочин. Цим обумовлена актуальність розробки психологічних критеріїв виправлення засудженого до закінчення терміну покарання.

До таких критеріїв дисертант відносить: 1) наявність змін у психології засудженого (зокрема, в тих, які свого часу спровокували скоєння злочину); 2) самокритичне ставлення засудженого до злочину та його наслідків, а також міри покарання; 3) наявність вольових рис особи засудженого, що можуть утримувати його від негативних пристрастей; 4) набуття засудженим соціальних цінностей стримуючого характеру відносно можливого скоєння злочинів; 5) орієнтація на позитивну в соціальному плані групу засуджених; 6) щирість та відкритість перед іншими людьми.

Наведені критерії, звичайно, є лише основними. З розвитком психологічної практики вони будуть розширюватися та вдосконалюватися. На противагу традиційно-встановленим законам чинникам визначення доведеності виправлення засуджених, розроблено комплекс психологічних критеріїв з'ясування виправлення засудженого до закінчення строку покарання і запропоновано для цього ряд методик. Доведено, що "проектні малюнки" засуджених містять у собі більше суттєвої інформації для визначення їхнього виправлення, аніж вони свідомо вносять в них, оскільки в такому разі в рух приходять складні механізми підсвідомості.

У Висновках, що завершують дисертацію, вказується на необхідність глибшого вивчення проблеми прокурорського нагляду за додержанням законів України при умовно-дostroковому звільненні засуджених від кримінального покарання, зазначається, якими методами вирішувалися порушені в роботі питання, та у стислому вигляді викладені теоретичні і практичні підсумки дисертаційного дослідження.

За темою дисертації автором опубліковано такі праці

1. Скригонюк М.І. Проблеми соціальної адаптації осіб умовно-дostroково звільнених з місць позбавлення волі // Право України. - К. - 1999. - №3. - С.76-78.
2. Скригонюк М.І. Удосконалення інституту умовно-дostroкового звільнення засуджених від покарання в процесі правової реформи в Україні. Інститут законодавства Верховної Ради України // Державно-правова реформа в Україні. - К., 1997, С.351-353.
3. Скригонюк М.І. На шляху до реформ. - К., Київський держ. торг.-економ. ун-т, 1997. - 3,5 д.а.
4. Скригонюк М.І. Про визначення прокурором доведеності виправлення засудженого до закінчення строку відбування покарання // Проблеми розвитку прокуратури України в умовах становлення демократичної правової держави. - К., 1996. С.90-93.
5. Скригонюк М.І. Умовно-дostroкове звільнення від покарання: поняття, ознаки, характеристика. Черкаси, Черкаський держ.пед. ін-т, 1994.-2,9 д.а.
6. Скригонюк М.І. Виникнення і розвиток умовно-дostroкового звільнення в Україні і питання соціальної адаптації звільнених. Черкаси, Черкаський держ.пед. ін-т, 1993.-5,5 д.а.
7. Скригонюк М.І. Проведення навчально-практичного семінару // Рад. право. -1987.-№4. С.89-90.

АНОТАЦІЯ

Скригонюк М.І. Прокурорський нагляд за додержанням законів України при умовно-дostroковому звільненні засуджених від кримінального покарання (Рукопис).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 - судоустрій, прокуратура та адвокатура. - Київський університет імені Тараса Шевченка, Київ, 1999 р.

Дисертація присвячена проблемам вдосконалення прокурорського нагляду за додержанням законів України при умовно-достроковому звільненні (УДЗ) засуджених від кримінального покарання і охоплює комплекс концептуальних знань про загальні закономірності і конкретні методи його здійснення. Дано визначення поняття предмета, об'єкта прокурорського нагляду за додержанням законів при УДЗ засуджених від кримінального покарання. Досліджено: суть і значення нагляду прокуратури за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; становлення і правову природу УДЗ засуджених від кримінального покарання та його правове регулювання за чинним законодавством; проблеми підвищення ефективності прокурорського нагляду. Запропоновано правовий механізм підвищення ефективності прокурорського нагляду при УДЗ засуджених від кримінального покарання. Висунуто і обгрунтовано ідею необхідності прийняття норми права, спрямованої на те, щоб не зняте і не погашене у встановленому законом порядку стягнення, застосоване за діяння, що формально містять ознаки порушення засудженим режиму, не були підставою для відмови в застосуванні УДЗ, а також норми права, яка б надавала суду можливість остаточно вирішувати питання застосування чи не застосування цього виду звільнення.

Ключові слова: прокурорський нагляд, умовно-дострокове звільнення, виконання судових рішень у кримінальних справах.

АННОТАЦИЯ

Скрыгонюк Н.И. Прокурорский надзор за соблюдением законов Украины при условно-досрочном освобождении от уголовного наказания. (Рукопись). Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 - судоустройство, прокуратура и адвокатура - Киевский университет имени Тараса Шевченко, Киев, 1999 г.

Диссертация посвящена проблемам усовершенствования прокурорского надзора за соблюдением законов Украины при условно-досрочном освобождении (УДО) осужденных от уголовного наказания. Дано определение понятия прокурорского надзора за соблюдением законов при УДО от уголовного наказания, исследованы его сущность, значение, предмет, объект.

Первый раздел *“Сущность и значение прокурорского надзора за соблюдением законов при исполнении судебных решений по уголовным делам”* состоит из четырех подразделов. **В первом подразделе** *“Понятие прокурорского надзора, его роль и место в системе видов государственной деятельности”* показана сложность механизма осуществления государственно-властных полномочий, выделены формы государственной деятельности в соответствии с нормами Конституции Украины. **Во втором подразделе** *“Значение прокурорского надзора и судебного контроля в защите прав осужденных”* исследованы конкретно-социологическими методами внутренние и внешние элементы, характеризующие приговор, критерии классификации приговоров. Показаны особенности прокурорского надзора и функции суда при исполнении судебных решений по уголовным делам. **В третьем подразделе** *“Надзор прокуратуры за соблюдением законов при исполнении приговоров в учреждениях по исполнению наказаний (УИН)”* раскрываются сущность надзора, его задачи, предмет и объект, который является довольно сложным, поэтому и содержание прокурорской деятельности - это, по сути, все направления работы прокуратуры в миниатюре, где задействованы по сути все ее функции. Выдвинута и обоснована идея необходимости принятия нормы права, направленной на то, чтобы не

снятое и не погашенное в установленном законом порядке взыскание, за деяние, которое формально содержит признаки нарушения осужденным режима, не было основанием для отказа в применении УДО. **В четвертом подразделе** “Соотношение прокурорского надзора с деятельностью центров социальной адаптации (Центры) при исполнении судебных решений по уголовным делам” автор уделяет внимание причинам, способствующим рецидивной преступности среди лиц УДО от наказания, исследует проблемы Центров для лиц, освобожденных из УИН.

Второй раздел диссертации *“Становление и правовая природа условно-досрочного освобождения от уголовного наказания”* состоит из трех подразделов. **В первом подразделе** “История становления и развития института УДО от уголовного наказания” исследуются: общественно-политическое состояние в Российской империи накануне принятия 22 июля 1909 года “Закона об условно-досрочном освобождении”; вопросы развития этого института в Украине, разграничиваются основные его периоды, уделено внимание возникновению и развитию благотворительных обществ, показана их взаимосвязь с действующими ныне Центрами для лиц, освобожденных из УИН. **Во втором подразделе** “Сущность условно-досрочного освобождения от уголовного наказания” автор исследует понятие, юридическую природу, признаки и испытательный срок этого вида освобождения. Обращено внимание на обратную психологическую сторону материального признака исправления осужденного. **В третьем подразделе** “Содержание и природа правоотношений, возникающих при применении условно-досрочного освобождения от уголовного наказания” разработаны и обоснованы понятия положительных и отрицательных правоотношений, определены основные процессуальные стадии, в рамках которых может наступить переход положительных правоотношений в отрицательные, разработана схема-таблица этого перехода.

Третий раздел *“Правовое регулирование условно-досрочного освобождения от уголовного наказания за действующим законодательством”* состоит из двух подразделов. **В первом подразделе** “Процессуальный порядок применения условно-досрочного освобождения от уголовного наказания” исследуется правовое усовершенствование данного института с точки зрения эффективности социальной адаптации освобожденных, предложено конкретизировать критерии исправления и ввести два вида УДО. **Во втором подразделе** “Формирование и определение оснований для условно-досрочного освобождения от уголовного наказания” анализируются определенные законодателем, учеными и практикой критерии этого вида освобождения.

Четвертый раздел *“Проблемы усовершенствования организации прокурорского надзора за соблюдением законов при условно-досрочном освобождении от уголовного наказания”* состоит из двух подразделов. **В первом подразделе** “Организация, методика и порядок деятельности органов прокуратуры по обеспечению законности при применении условно-досрочного освобождения от уголовного наказания” впервые процесс прокурорской проверки соблюдения законности разграничен на три основные этапа, каждый из которых образует систему логически-завершенных, последовательных действий прокурора, которые объединены общими задачами, единой процессуальной целью и формой, выработана методика такой проверки. **Во втором подразделе** “Психологические проблемы и критерии доказанности исправления осужденного” личность осужденного рассматривается в контексте гуманистической психологии. Автор считает, что “проектные рисунки” осужденных содержат в себе больше информации для определения их исправления, чем они сознательно вносят в них. Предложен механизм повышения эффективности прокурорского надзора при УДО от уголовного наказания.

Ключевые слова: прокурорский надзор, условно-досрочное освобождение, исполнение судебных решений по уголовным делам.

ANNOTATIONS

M.I. Skrygoniuk. Procurator's Supervision for Observance of Ukrainian Laws at the Stage of Conditional Parole-Release from Criminal Punishment of Convicts (Manuscript).

This dissertation is aimed to obtain scientific degree of candidate of jurisprudence within speciality 12.00.10 •- judiciary, prosecutor's office and advocacy. - Kyiv Taras Shevchenko University, Kyiv, 1999.

The dissertation is dedicated to the problems of improvement of prosecutor's supervision for observance of Ukrainian laws at the stage of conditional parole-release (CPR) from criminal punishment of convicts and includes range of conceptual knowledge about general appropriates and specific methods of its realisation. There were given definitions of conception of subject and object for prosecutor's supervision for observance of Ukrainian laws at the stage of CPR from criminal punishment of convicts. Such aspects were investigated as: the crux and meaning of prosecutor's supervision for law observance during implementation of court decisions in criminal cases; formation and legal nature of CPR from criminal punishment of convicts and its legal regulation under current legislation in force; problems of raising effectiveness of prosecutor's supervision. There was suggested a legal mechanism of raising effectiveness of prosecutor's supervision for observance of Ukrainian laws at the stage of CPR from criminal punishment of convicts. There was advanced and grounded a notion of necessity to adopt legal mie, allowing for punishment, not stroke and not cancelled in order, determined by law, and administered for actions, which formally contain signs of regime violation by convict not to be a basis to refuse to use CPR. And also there was advanced and grounded a notion of necessity to adopt legal mie, which would empower court with the right to decide finally the questions of use or none use of this type of release.

The key words: prosecutor's supervision, conditional parole-release, and implementation of court decision in criminal cases.